

Камінська Тамара Василівна
аспірантка кафедри міжнародної економіки
Національного технічного університету України
«Київський політехнічний інститут імені Ігоря Сікорського»

DOI: <https://doi.org/10.36059/978-966-397-324-1-6>

МОНІТОРИНГ ФУНКЦІОНУВАННЯ ЕКОНОМІЧНОГО МЕХАНІЗМУ СФЕРИ ОХОРОНИ ЗДОРОВ'Я УКРАЇНИ

Специфіка діяльності сфери охорони здоров'я, з одного боку, характеризується розвиненістю наукової бази, матеріальної інфраструктури, якісною підготовкою кадрів та необхідністю великих капіталовкладень у подальший розвиток. З іншого боку, при виробництві ліків, медичних виробів і супутніх товарів рівень розвитку медицини і практики є визначальним для вирішення завдань щодо розробки абсолютно ефективних ліків або терапевтичних методик, чи визначення точного діагнозу тощо. З огляду на те, в Україні це питання стоїть на порядку денному з метою збереження та підвищення ефективності функціонування економічного механізму сфери охорони здоров'я.

Вивченням питань розвитку та належного забезпечення функціонування сфери охорони здоров'я України займаються багато вчених. Так, Арцатбанова О., здійснюючи порівняльний аналіз підходів до побудови економічних механізмів функціонування системи охорони здоров'я, наголошує, що існує п'ять моделей економічного забезпечення функціонування системи охорони здоров'я: «приватна позастрахова, приватна страхова, бюджетна, із загальнообов'язковим публічним страхуванням та змішана, що поєднує ознаки окремих або всіх інших моделей». Компоненти функціональності та ефективності даної моделі можна розділити на три групи: компоненти захворюваності або медичної необхідності, компоненти фінансової підтримки та компоненти підтримки

інфраструктури. Крім того, кожна модель, окрім змішаної, має переваги та недоліки, і завжди інтерпретується залежно від інституційного контексту, рівня добробуту тощо [1]. Піхоцька О. та Хомяка І., вивчаючи особливості фінансування системи охорони здоров'я в умовах її реформування, наголошують, що ефективним механізмом фінансування охорони здоров'я є державно-приватне партнерство, суть якого полягає в тому, що державні установи та приватні партнери об'єднують свої ресурси для реалізації конкретного проекту з відповідним розподілом ризиків, відповідальності та можливостей (відшкодування). Вчені зауважують, що в останні роки державно-приватне партнерство в Україні є одним із найперспективніших інструментів залучення інвестицій. Однак найближчим часом Україні слід звернути увагу на можливість збільшення частки видатків на охорону здоров'я і тим самим наблизити функціональну структуру видатків загального бюджету до середнього рівня європейських країн, адже це виступає ключовою перспективою розвитку сфери охорони здоров'я [2]. Вчені Посилкіна О. та Гладкова О. зазначають, що фінансове забезпечення діяльності закладів охорони здоров'я залежить від фінансової політики, поточних фінансово-економічних умов та ефективності управління такими закладами. Водночас це безпосередньо впливає на рівень фінансово-економічної стабільності таких закладів, загальні показники їх діяльності, кількість та якість надання послуг тощо. У ході дослідження науковці з'ясували, що механізми фінансового забезпечення діяльності закладів охорони здоров'я залежать від різноманітних зовнішніх і внутрішніх чинників, які сприяють формуванню необхідних фінансових ресурсів та постійному розвитку таких закладів [3]. Коробчинська Н. наголошує, що для ефективної роботи системи охорони здоров'я необхідний систематичний контроль якості. На думку науковиці, цей процес повинен бути досягнутий шляхом впровадження двох взаємопов'язаних підпроцесів: перший – це моніторинг, а другий – своєчасне виявлення дефектів. Тому

система постійного моніторингу системи охорони здоров'я має бути інтегрована в систему прийняття рішень [4].

Розглядаючи роботи науковців та загальний огляд літератури з даної тематики, варто звернути увагу на те, що проблема моніторингу ефективності функціонування економічного механізму сфери охорони здоров'я України є ще не повністю розкрита.

Сучасний досвід функціонування закладів охорони здоров'я висуває особливі вимоги, в яких основну роль відіграють питання ефективності використання ресурсів. Значний і зростаючий інтерес до економічної складової охорони здоров'я характерний для останніх десятиліть і пояснюється тим, що така сфера стає все більш цінною складовою національної економіки, а її відновлення вимагає все більших витрат. З огляду на такі твердження доцільним є здійснення аналізу динаміки видатків з бюджетів України на охорону здоров'я. Як відомо, фінансування сфери охорони здоров'я в основному здійснюється з державного бюджету України та місцевих бюджетів.

В період 2018–2022 років відбувалося тенденційне зростання видатків з державного бюджету України на сферу охорони здоров'я – у 2022 році проти 2018 року обсяг фінансування зріс у понад 8 разів (табл. 1). Також у 2022 році, порівняно із 2018 роком суттєво змінилась частка фінансування суб'єктів сфери охорони здоров'я. Так, суттєво знизилась питома вага фінансування лікарень та санаторно-курортних закладів з 32,26% до 7,41%, натомість колосально зросла частка видатків на іншу діяльність у сфері охорони здоров'я. Державний бюджет України 2023 року щодо видатків на сферу охорони здоров'я за структурою фінансування суб'єктів сфери охорони здоров'я майже відповідає 2022 року, однак порівняти зміни не можливо, бо на дані за 2023 рік не повні, а у таблиці 1 наведено тільки за січень-серпень 2023 року. Доцільно зауважити й те, що лише у 2022 році державним бюджетом України передбачено фінансування медичної продукції та обладнання, яке становить 224781790,78 грн. В досліджуваний період видатків державного бюджету України на сферу охорони здоров'я

скоротилася частка видатків на фундаментальні та прикладні дослідження і розробки у сфері охорони здоров'я на 1,67% у 2022 році проти 2018 року. Така ситуація є прямим наслідком зниження наукового потенціалу кадрів сфери охорони здоров'я, адже належне фінансування цього напрямку – це основний мотиваційний чинник науковців сфери охорони здоров'я до підвищення рівня наукового потенціалу сфери охорони здоров'я.

Суб'єкти сфери охорони здоров'я на місцевому рівні фінансуються з місцевих бюджетів. Дані засвідчують, що в період 2018–2022 років спостерігалось скорочення обсягів видатків з місцевих бюджетів на сферу охорони здоров'я. Так, у 2022 році загальний обсяг фінансування сфери охорони здоров'я з місцевих бюджетів скоротився у понад 3 рази, порівняно із 2018 роком, основними причинами чого стали недостатність бюджетних коштів та нераціональність їх розподілу серед напрямків фінансування. У структурі видатків на сферу охорони здоров'я з місцевих бюджетів в період 2018–2022 років відбулося падіння часток фінансування поліклінік і амбулаторій, швидкої і невідкладної допомоги (на 4,98%) і лікарень та санаторно-курортних закладів (на 16,01%) у 2022 році проти 2018 року. Натомість поступово зростала частка видатків з місцевих бюджетів на іншу діяльність у сфері охорони здоров'я на 20,69% у 2022 році відносно 2018 року.

Щодо видатків на фінансування сфери охорони здоров'я зі зведеного бюджету України, який відображає загальну динаміку фінансування сфери охорони здоров'я, то доцільно відзначити про поступове зростання обсягів фінансування сфери охорони здоров'я в аналізований період, де у 2022 році рівень зростання становив понад 1,8 рази проти обсягу фінансування у 2018 році. Виявлено, що на рівень ефективності функціонування економічного механізму сфери охорони здоров'я України впливають показники діяльності закладів охорони здоров'я та рівень ліжкового фонду системи Міністерства охорони здоров'я України.

Динаміка витатків з державного бюджету України на охорону здоров'я

Роки	Охорона здоров'я	Медична продукція та обладнання	Поліклініки і амбулаторії, швидка і невідкладна допомога	Лікарні та санаторно-курортні заклади	Санітарно-профілактичні та протиепідемічні заходи і заклади	Фундаментальні та прикладні дослідження і розробки у сфері охорони здоров'я	Інша діяльність у сфері охорони здоров'я				
								грн	%	грн	%
2018	грн	22617917585,57	149582697,20	7296592489,40	1583423191,32	482111437,88	13106207769,77				
	%	100,00	0,66	32,26	7,00	2,13	57,95				
2019	грн	38561591596,80	162190258,62	8219382358,32	1703322441,30	514526632,27	27962169906,29				
	%	100,00	0,42	21,31	4,42	1,33	72,51				
2020	грн	124925254105,85	174270644,27	7762702211,81	4215564131,33	599340429,25	112173376689,19				
	%	100,00	0,14	6,21	3,37	0,48	89,79				
2021	грн	170505173040,66	252914243,70	14088269576,17	7363157219,69	881484983,29	147919347017,81				
	%	100,00	0,15	8,26	4,32	0,52	86,75				
2022	грн	184267839745,45	328623706,75	13651300195,79	11639429697,94	767320211,00	157656384143,19				
	%	100,00	0,18	7,41	6,32	0,42	85,56				
2023 січень – серпень	грн	11228535183,59	232935646,29	7620260329,02	7714355359,89	513145465,81	95947838382,58				
	%	100,00	0,21	6,80	6,89	0,46	85,65				

Джерело: сформовано на основі [5]

Література:

1. Арцатбанова О.В. Порівняльний аналіз підходів до побудови економічних механізмів функціонування системи охорони здоров'я. *Державне управління: удосконалення та розвиток*. 2017. № 10. URL: <http://www.dy.nayka.com.ua/?op=1&z=1399>
2. Піхоцька О.М., Хомякова І.С. Фінансування системи охорони здоров'я в умовах її реформування. *Державне управління: удосконалення та розвиток*. 2021. № 12. URL: http://www.dy.nayka.com.ua/pdf/12_2021/35.pdf
3. Посилкіна О.В., Гладкова О.В. Актуальні проблеми фінансового забезпечення діяльності закладів охорони здоров'я в Україні в умовах їх реформування. *Вчені записки ТНУ імені В.І. Вернадського. Серія : Економіка і управління*. 2021. № 2. С. 43-49.
4. Коробчинська Н.В. Моніторинг системи охорони здоров'я в системі управління на місцевому рівні. *Публічне управління та митне адміністрування*. 2022. № 1 (32). С. 58-69.
5. Державний веб-портал бюджету для громадян. URL: <https://openbudget.gov.ua/SOLIDATED>